

Adresse Fossveien 24
0551 Oslo
Norge

Telefon (+47) 22 99 55 00

Post Postboks 6853
St. Olavs plass
N-0130

Faktura Postboks 386
Alnabru
0614 Oslo

Org.no. 977027233
Giro 8276 0100265

KHIODA
Kunsthøgskolen i Oslo,
Digitalt Arkiv

<https://khioda.khio.no>
khioda@khio.no

Thyra Dragseth

I spenn mellom private anliggender og sosialt engasjement

BFA

Avdeling Kunstakademiet 2019

Publikasjoner som arkiveres/publiseres i KHIODA reguleres av Lov om opphavsrett til åndsverk.

Opphavsmannen beholder opphavsretten til materialet i KHIODA, men gir brukerne tillatelse til å sitere fra verket, samt videreformidle det til andre, i henhold til åndsverkslovens regler. En forutsetning er at navn på utgiver og opphavsmann angis.

Kommersiell bruk av verket er ikke tillatt uten etter skriftlig avtale med opphavsmannen.

Thyra Dragseth

I spenn mellom private anliggender og sosialt engasjement

Klokken er 06:30 og vi står tre mennesker på det iskalde kjøkkengulvet. Han som du elsket, og som du nå smertefullt elsker igjen står i et hjørne og prøver å gjøre seg selv usynlig.

Din mor står her,

jeg står her,

og jeg plukker mynteblader nesten manisk og med kalde fingre presser jeg bladene ned i te koppene.

Utenfor kjøkkenet spredt over 4 etasjer ligger det 8 sovende familiemedlemmer og jeg tenker at hvert fall de yngste sover godt.

Jeg er rasende, full av fortvilelse, frustrasjon, kjærlighet.

Jeg kjenner på kaoset som herjer inne i meg og jeg klarer ikke holde det tilbake. Spydig kommer ordene ut av munnen min og akkurat som min far i oppveksten alltid stakk meg, stikker jeg nå min mor, og hun kjenner stikkene godt for hun har blitt stukket i mange år hun også.

Det er kaldt, vi fryser, forholdet mitt går i oppløsning, og internett virker ikke, jeg kjører alt sammen som en kanon inn i brystet hennes der hun står i den dumme nydelige djellaba ull drakten sin, og hun fryser ikke, men hun gråter,

så snur hun seg og vender den spisse djellaba hetten mot meg og forsvinner som en pingvin opp slottet hun har leid til oss til jul.¹

Og kaoset herjer stadig her inne og jeg ser at han jeg fortsatt elsker skammer seg over meg.

Jeg dras i alle retninger og alle retninger skal brennes ned og ødelegges og i denne stormen som jeg kjenner så godt fra barndommen,

i dette overgrepet finner jeg fred.

¹ Djellaba er en Marokkansk kaftan med hette, kaftan er en fotsid frakk eller kjortel med vide ermer. Brukes ofte som ytterplagg for menn og har tradisjonelt blitt båret i Tyrkia, Midtøsten og Sentral Asia.

Stig Sæterbakken diskuterer i sitt essay *Litteraturen og det etiske* hvorvidt en litterær tekst har mulighet til å være ond. Ikke å beskrive noe ondt, men å være ond i seg selv.

“Er det mulig å tenke seg en ond tekst, altså ikke en tekst som handler om det onde - for det gjør de aller fleste - men en tekst som er ond, i den forstand at den uttrykker det onde, har en ond utstråling, representerer noe moralsk forkastelig ved å fremstå med, eller virke gjennom ondskapens attributter? Måtte ikke en slik tekst, hvis vi tenker oss muligheten av den, i tilfelle representere kaos, et fravær av orden, et fravær av mening, dette i en slik grad at den ville være uleselig, uforståelig?”²

I den innledende teksten gir jeg en forsøksvis beskrivelse av en kontakt med noe jeg gjenkjenner som ondt inni meg. I en desperat situasjon står jeg på det kalde kjøkkengulvet og en aggressiv kraft veller opp i meg. Det oppleves nærmest som en besettelse og min innebygde moral klarer ikke å parere angrepet. Jeg tror ikke kunst eller litteratur kan være ondt i seg selv, men hva med mennesket? Er ikke det onde i individet et resultat av en årsak?

Det sies at «vold avler vold» og i ettertid kan jeg se at jeg *ble* min far da jeg stakk min mor. De metodene jeg som barn observerte med avsky og frykt, bruker jeg nå som et skjold mot verden. Man kan nærmest bli begeistret, og bekymret, over hvor lett det er å forstå dette konseptet. Det «onde» som eksisterer i oss på et individuelt nivå er i virkeligheten ikke ondt men et forsvar og en sykdom hvor vold eller emosjonelt overgrep er en avkastning av dette. Finnes det en sammenheng mellom det nesten stakkarslig «onde» i meg og ondskapen en soldat utøver når han torturerer sitt offer? Og hvordan knyttes disse versjonene av vold opp mot overgrep utført på hele folkeslag gjennom politiske beslutninger og maktkamper.

Den pågående utrensingen av palestinere for å ta ett eksempel, er en ondskap som ikke kan benektes etter at man har sett den med sine egne øyne.³ Det er sjeldent at man som nordmann opplever vold på denne måten, altså som et systematisk overgrep fra en stat, en politisk berettiget hær eller statlige religiøse anliggender. I Norden er vi familiære med en annen form for vold. I mine øyne en mer kamouflert form som lever skjult ofte i form av for eksempel familievold, sosialt utenforskap og avhengigheter. Og over hele verden samles mennesker om det morbide og mørke gjennom underholdning og sport. Det mest forstyrrende er når vi kikker på det som ikke er

² Stig Sæterbakken, *Det Onde* Øye, Essays, Cappelens Forlag AS 2001.

³ Gjennom et kurs på Kunsthøgskolen i Oslo fikk tre medelever og jeg våren 2017 muligheten til å besøke kunstakademiet i Ramallah samt besøke Palestina og det palestinske folk i regi av professor Jeanette Christensen.

underholdning eller fiksjon men *live* nyhetsklipp av rasistisk motivert politivold, massegraver, utsultede afrikanske barn, lastebiler i full fart kjørende over mennesker. Manifestasjoner av menneskeskapt ondskap, som vi repeterer overfor oss selv at vi ikke er en del av; vi ville aldri gjort det der. I handlingen «å observere» bygger vi avstand.

*“Vi skal ikke sitte lenge en alminnelig uke og zappe mellom fjernsynskanalene før vi støter på bilder fra Det tredje rike på en av dem (...) De omgir oss, for ikke å si omringer oss, lar oss aldri være i fred, lik en massiv markedsføringskampanje, bare med omvendt fortegn. Med hvilken begrunnelse? Fordi, sies det, at vi ikke må glemme.(...) De gir oss et moralsk løft i en begivenhetsløs hverdag. Vi elsker å se disse bildene.(...) Vi blir vaksinert. Vi tror oss trygge med våre ukentlige innsprøytinger. Stolte lar vi oss bekrefte i rollen som anstendige verdensborgere. Hvis ikke andre var dumme, var det jo vi som ville ha vært det. Jeg tror dette utgjør den største fascistiske trussel i dag, at vi er så selvsikre i vår avstandtagen fra fascismen at vi har gjort oss til noen uhyre lette bytter for fascismen i nær sagt en hvilken som helst annen forkledning”*⁴

Og nettopp dette med avstand til motivet er viktig, for det er her kunstneren beveger seg.⁵ Ved å nærme seg for å forstå, oppleve, ved å trekke seg tilbake for å bearbeide, transformere og skape «noe» som vises for publikum som ikke har muligheten eller lyst til å nærme seg motivet eller realiteten på egenhånd.

Man skal være seg bevisst også hvordan man estetiserer hva man ser. Den franske forfatteren Jean Genet (f.1910) beskriver de massakrerte ofrene i de Palestinske flyktningleirene i Sabra og Shatila i Beirut i teksten *“Four Hours in Shatila”*. I teksten omtaler han de slaktede og torturerte menneskene på en vakker men også hensynsløs måte. Vi kikker, gjennom Genet med et distansert blick på det grusomme han erfarer. Gjennom språket er vi vitne til en tragedie, og med forfatterens nødvendige avstand får vi innsikt i hans fortolkning av verden. Akkurat som når jeg i min kunst oversetter hva jeg ser og opplever, kan jeg entre Genet’s opplevelse av verden når han i sin tekst beskriver hvordan han bøyer seg ned for å fjerne avisen full av svermende fluer over de svulmende palestinske likene.

“I stepped over the dead bodies as one crosses chasms. In this room were the corpses of four men piled on a single bed, one on top of the other, as if each had made an effort to protect the one underneath him or as if they were gripped by some erotic lust now in a state of decomposition.

⁴ Stig Sæterbakken, Det Onde Øye, Essays, Cappelens Forlag AS 2001.

⁵ Med dette mener jeg at kunstneren arbeider i et sjikt av avstander til sitt valgte motiv, og at denne avstanden er nødvendig for å kunne bearbeide og transformere sin erfaring gjennom et valgt estetisk uttrykk: for eksempel dokumentarfilm, foto, maleri, performance.

(...)

“The torturer, what was he like? Who was he? I see him and I do not see him. He is everywhere i look and the only form he will everhave is the one outlined by the grotesque poses, positions, and gestures of the dead, attended by clouds of flies in the sun” ⁶

Om man skal fortolke verden må man også kikke på det stygge, det uhyggelige og det vonde. Men, hvor ligger bevisstgjøringen og refleksjonen rundt posisjonen som dannes i akten av å observere disse uhyggelige scenene? En kunstner kan unnskyldes seg med at det kunstuttrykket man har produsert til syvende og sist, forhåpentligvis, bidrar til opplysning, kommentarer og diskusjon. Men hva med alle oss som kikker fordi vi i denne handlingen forsoner oss med ideen om at nettopp dette, å betrakte, vil forhindre oss i å utøve de samme synder som blir begått på skjermen?

In Search of Dead(ly) Fires

Oktober 2017 er jeg på vei inn i Portugals skoger for å filme de nedbrente Eucalyptus trærne. Her døde nylig 64 mennesker og jeg er dratt hit for å oppleve og observere. I løpet av de to siste månedene har det portugisiske nyhetsbildet bokstavelig talt vært i flammer. Jeg vet ikke hvordan eller hva jeg skal gjøre når jeg kommer frem, alt jeg vet er at jeg må nærme meg tragedien for å forsøke å forstå. Foran meg på motorsykkelen, kjører min venn og kunstnerkollega Yen, mens jeg filmer. Jeg er urolig, ingenting er planlagt. Hvor skal kamera rettes når vi kommer frem? Og hva er egentlig destinasjonen? Deretter; hva skal tematisk vektlegges, for dette kan i all sannsynlighet definere prosjektet videre. Også denne irriterende tanken; hvordan kan jeg egentlig snakke om dette i det hele tatt, som en utenforstående og fremmed overfor tragedien?⁷ Jeg kikker fra utsiden og nå når jeg nærmer meg den vil jeg likevel ikke forstå omfanget.

Da de første sotede landskapene oppstår stopper vi motorsykkelen og jeg begynner å filme. Jeg filmer landskapene i panorama, filmer detaljer fra det sorte nedbrente underlaget, filmer de

⁶“Four Hours in Shatila” (“Quatre heures à Chatila”), in *Revue d'études palestiniennes*, 1 January 1983.

⁷ Utenforstående i betydningen av at jeg ikke kjenner noen som har mistet huset sitt, hunden sin, eller moren sin til de ville brannene. Jeg kjenner ikke til historiene, konspirasjonene, korrupsjonen, men hvorfor brenner akkurat de slettene med den nydelige utsikten til havet? Her hvor madonna bor, og hvor investorene står gapende. På denne måten er jeg en utlending.

forkullede trærne. Intuitivt, men ikke sporadisk, begynner jeg å filme min kollegas hånd berøre de brente trestammene. Uten å tenke meg om skaper vi vakre, nærmest erotiske klipp. Her oppstår både avstanden og nærheten til motivet, tragedien, og noe nytt som ikke fantes skapes i denne handlingen. Å være så tett på at det nesten er perverst, vi omfavner den samme ilden som drepte 64 mennesker. I arbeidet blir denne nærheten nødvendig for å kunne zoome ut og dermed se helheten. Jeg dro med en intensjon om å fange noe grusomt, jeg innbilte meg at jeg ville se døden her, og på en eller annen måte snakke om solidaritet, urettferdighet og menneskeverd. Det gikk ikke. Det ble ett arbeid som diskuterer menneskets posisjon til det voldsomme, til det erotiske og utemmede, ett arbeid som kommenterer naturlige tragedier og hvordan man som kunstner fremstiller og estetiserer. Volden kan være vakker i sin uhyggelighet, og det var her jeg jeg skapte mitt verk. På samme måte opplever man i installasjonen *In search of dead(ly) fires (2018)*⁸ en urolighet og en vaksomhet. Denne uroligheten vil jeg poengtere følger meg og betinger meg i min persepsjon av verden og transformeres over i en form kalt kunst.

Vinduene rullet ned,

bak deg din beste venn med kulerunde øyne. Som et barn kikker han på trærne, bølgene, slettene.

Jeg kikker jeg også og uroen som har herjet i kroppen i noen dager nå er lagt til siden.

Til venstre for deg sitter din snart nye kjæreste, han som innehar en ro du aldri kommer til å få.

Den nærmest manifesterer seg i tyngden på kroppen hans, limt fast i setet han sitter på, når han går gjennom fotsålene, når han sover klistrer hele kroppen seg fast i madrassen.

Også ringer hun meg, og paradiset ender her

og ikke du vilde, men du pappa er ulykkelig, så vi er ulykkelige vi også,

hun maner et bilde for deg og det er vakkert

I vår hage full av mose sitter du i sorg pappa. Men du er ikke her med oss du er mange år tilbake i tid innestengt i hjemmets barm, med din bror, din søster, din mor og din far.

Jeg så det ikke

jeg var ikke der

men jeg ser det iblant når jeg går,

du gråter som om du var mitt barn og det er du også

⁸ *In search of dead(ly) fires (2018)* er en videoinstallasjon som består av fem projektorer med ett lydspor. Prosjeksjonene er plassert slik at det er umulig å se alle på en gang. Verket er stilt ut i utstillingen *Nice Paintings & Dead(ly) Fires* på Arteriet i Kristiansand, på Seilduken, et av Kunstakademiets egne gallerier og skal vises August 2019 i en solo utstilling ved det nyåpnede utstillingsrom *Sol* på Nexø havn på Bornholm.

*Og alt dette skal aldri ut, det lever inni deg, inni meg, du har kanskje lært det å kjenne men noen ganger overmanner det oss og vi kan, ikke uten motstand, deilig gi oss hen til det og det sluker oss
Og i denne ukontrollerbare, skumle, fysiske sinntilstanden er det ikke mye fred å få fordi nå er du nesten død*

Kjølig maner jeg, som hun gjorde for meg, dette bildet frem for min beste venn i baksetet, jeg oversetter til han andre og forlater dem i full forvirring over min apati.